hoe een auteur zijn produkt uitgegeven krijgt. Dit blijkt vooral af te hangen van zijn titelkeuze. Ondanks het feit dat Darntons titel "De kus van Lamourette" niet in een van de gegarandeerde succesformules die hijzelf aangeeft valt, is het hem toch gelukt dit boek in een fonds onder te brengen. De inhoud lijkt daartoe echter geen enkele aanleiding te geven.
Deze verzameling van opstellen die verspreid over de laatste twintig jaar zijn uitgegeven is nauwelijks door gemeenschappelijkheden verbonden. In zijn inleiding geeft hij wel een prachtig schema volgens welk dit boek zou zijn opgebouwd, maar dit is duidelijk een constructie achteraf. Wat de bijdragen verbindt zijn de drie thema's die zich mogen verheugen op een nadrukkelijke populariteit in de geest van Darnton: het achttiende eeuwse Frankrijk, de mentaliteitsgeschiedenis of sociale ideeën-geschiedenis en de geschiedenis van het boek. Deze drie thema's zijn uitstekend te verbinden en ongeacht het onderwerp dat Darnton ter hand neemt worden ze al dan niet gezamenlijk in zijn betoog verweven. Dit is op zichzelf geen enkel bezwaar, ware het niet dat het na een aantal bijdragen begint te vervelen. De lezer krijgt het idee van :"daar gaan we weer".
Sommige van de essays zijn reeds door het heden achterhaalt: zijn evocatie van de rol van het verleden in Polen stamt uit het begin van de jaren tachtig en dat is duidelijk verleden tijd. Er staat een aantal stukken in over de media met name over Darntons eigen carrière als journalist maar meer dan anekdotes zijn dat niet. De geschiedenis van het boek, van het lezen, van het schrijven is een nieuw thema in de historische wetenschap dat Darnton poogt overzichtelijk te presenteren. Dat lukt hem inderdaad, maar de lezer blijft aan het einde toch wat verloren zitten: op dit moment spelen de mogelijkheden die dit soort geschiedenis lijkt te bieden een grotere rol dan wat er in werkelijkheid al mee bereikt is.

De tweede helft van het boek is gewijd aan pogingen, de bruikbaarheid van technieken van verwante wetenschappen als literatuurgeschiedenis, antropologie en sociologie voor historici aan te tonen. Dit gebeurt aan de hand van erudiete recensies, waarin hij zeer diepgravende analyses geeft. Al de tekortkomingen van het werk dat Darnton op dat moment ter hand heeft worden blootgelegd en is de lezer geheel overtuigd van het feit, dat het boek dus niet deugt, dan komt Darnton opeens uit de hoek met de conclusie, dat er dus veel waardevols in het onderhavige werk staat. Zijn constatering, dat we over de grenzen van ons vak moeten heenkijken is uiteraard zeer waar, maar de boodschap wordt wat zwaarwichtig verpakt.
Dit boek geeft een aardige inkijk in de gedachtenwereld van Robert Darnton, historicus, maar is als bundel niet geslaagd. Voor het onderwijs is het boek al helemaal niet te gebruiken: de meeste bijdragen zijn veel te abstract en te theoretisch.
Fred Vogelzang

GESCHIEDENIS VAN DE NATUURWETENSCHAPPEN

E.J. Dijksterhuis, *Clio's stiefkind. Een keuze uit zijn werk door K. van Berkel* (Amsterdam 1990).

Toen de wetenschapshistoricus E.J. Dijksterhuis in 1953 buitengewoon hoogleraar werd in Utrecht, richtte hij zich in het slot van zijn inaugurele rede naar algemeen gebruik tot zijn aanstaande studenten. Maar anders dan gebruikelijk moest hij zich richten tot twee groepen studenten: die van de alfa en die van de beta-faculteiten. Dijksterhuis constateerde een "rampzalige klove" tussen de faculteiten, die met name voor de eerste categorie grote problemen zou kunnen opleveren bij de beoefening van de wetenschapsgeschiedenis. De *horror matheosis* waaraan deze groep zo menigmaal lijdt zou haar kunnen afschrikken van het onderwerp. Maar, zo omschreef Dijksterhuis zijn eigen functie, de geschiedenis van de exacte wetenschappen zou wellicht in staat kunnen zijn een veer te vormen tussen de twee gebieden, hijzelf zou zich daarbij opstellen als een veerman tussen twee culturen.

De inaugurele rede is opgenomen in een door K. van Berkel geredigeerde en van commentaar voorziene bundel opstellen van Dijksterhuis, over wie hij ook een biografie voorbereidt. In zijn inleiding legt Van Berkel eveneens nadruk op de genoemde problematiek. Ook Van Berkel wijst op het bestaan van de "two cultures", een probleem dat volgens hem alleen nog maar verscherpt is: sinds de verzelfstandiging van de gamma-wetenschappen is er zelfs sprake van een derde cultuur. Het is naar zijn mening dan ook maar de vraag of Dijksterhuis erin is geslaagd zijn rol van veerman te vervullen. Immers, Dijksterhuis zelf bleef herhalen dat voor een goede beoefening van de geschiedenis van de natuurwetenschappen een degelijke kennis van die wetenschappen zelf noodzakelijk is.
De consequentie daarvan is duidelijk: niet alleen voor de studie van de geschiedenis

der natuurwetenschappen, maar ook voor het savoureren van de resultaten daarvan is natuurwetenschappelijke kennis noodzakelijk. Dat wordt nog eens pijnlijk duidelijk in de opstellen die zijn gebundeld in *Clio's stiefkind*. Van Berkel heeft, mede door zijn uitgebreide redactionele bijdragen, een bundel willen samenstellen die niet alleen voor wetenschapshistorici is bedoeld. Zij weten de opstellen van de auteur van het fameuze *De mechanisering van het wereldbeeld* (1950) wel te vinden. De bundel lijkt voornamelijk bedoeld om ze ook in bredere kring bekend te maken. Hoe belangrijk echter het werk van Dijksterhuis voor de ontwikkeling van de geschiedenis van de exacte wetenschappen ook is geweest, deze functie kan *Clio's stiefkind* niet vervullen. Het inzicht van de gemiddelde alfa schiet daarvoor toch te kort. Van Berkel zelf is als veerman veel beter geslaagd in zijn in 1985 verschenen inleiding *In het voetspoor van Stevin. Geschiedenis van de natuurwetenschap in Nederland (1580-1940)*. Voor wie echter niet opziet tegen met name beschrijving van de rol van de mathematica in de ontwikkeling van de natuurwetenschappen is *Clio's stiefkind* een goed introductie op het vakgebied in het algemeen en op het werk van Dijksterhuis in het bijzonder.
Leen Dorsman

MILITAIRE GESCHIEDENIS

N. Vels Heijn, *Waterloo. Glorie zonder helden* (De Bataafsche Leeuw, Amsterdam 1990) 160 blz.

Op het terrein van de militaire geschiedenis is de afgelopen decennia de belangstelling verschoven van campagnes en veldslagen naar de historische context, waarbinnen militairen opereerden. Bestudering van de politiek, sociale, economische en culturele situatie bleek immers ene beter inzicht in veranderingen binnen het militaire bedrijf in oorlogs- en vredestijd te geven. Desalniettemin is er nu in de boekhandel een publicatie te koop over de slag bij Waterloo, die als een echte histoire-bataille kan worden gekenschetst. Het betreft een herziene hergave uit 1974, die leesbaar is geschreven en van duidelijke kaartjes en tekeningen is voorzien.
Het boek laat niet alleen in het licht van de veranderde vraagstelling bij de lezer een wat merkwaardige indruk achter. Gewapend met het toepasselijke motto van Nelson keert de auteur zich namelijk andermaal tegen de Engelsen, die de eer van de overwinning naar zich hebben toegetrokken en de rol van de Nederlanders hebben gebagatelliseerd. Door uitvoerig op de gebruikte wapens en de gevolgde tactiek in te gaan laat hij zien, dat de Nederlandse troepen de omstandigheden in aanmerking genomen wel degelijk helden waren, die een deel van de glorie toekwam. Aangezien het dus om woordenstrijd tussen voormalige bondgenoten gaat, had het boek wellicht beter in de Engelse taal kunnen worden gepubliceerd. Het is immers de vraag of deze kwestie 175 jaar na dato Nederlanders nog uit hun slaap houdt.
Zou dit boek op de middelbare school wellicht nog goede diensten kunnen bewijzen? Waarschijnlijk zal slechts een enkeling dit boek met graagte ter hand nemen, wanneer er een scriptie over Waterloo of militaire tactiek en strategie moet worden geschreven. In klasseverband is dit boek alleen boeiend, indien de eeuwenoude rivaliteit tussen Nederlanders en Engelsen moet worden toegelicht.
W.P.R.A. Cappers

DUITSLAND 1989/1990

Robert Darnton, *Berlijns Dagboek 1989-1990* (Uitg. Bert Bakker, Amsterdam 1990) 280 blz., prijs *f*34,90.

Darnton, hoogleraar Europese geschiedenis aan de universiteit van Princeton, was toevallig 'zur Stelle' bij de gebeurtenissen in Berlijn tussen september 1989 en juli 1990.
Hij besloot de monografie die hij wilde schrijven terzijde te leggen en de gebeurtenissen, die toch wel verdacht veel leken op een revolutie, van nabij te volgen. Het resultaat van dat besluit - dit boek - bevat enerzijds een aantal dagboekfragmenten waarvan gedeeltes in het Amerikaanse blad *New Republic* werden gepubliceerd, anderzijds een aantal algemenere hoofdstukken.
De dagboekfragmenten maken duidelijk hoe snel het allemaal gegaan is. Op 1 oktober 1989 mogen 6000 Oostduitse vluchtelingen vanuit de Westduitse ambassade in Praag met speciale treinen naar West-Duitsland vertrekken. Op 9 oktober vindt er in Leipzig een vreedzame demonstratie plaats, waar - tot verbazing van iedereen - de veiligheidstroepen zich terugtrekken zodat een burgeroorlog voorkomen wordt. Vanaf dit moment, volgens Darnton het meest cruciale, is er geen houden meer aan: op 22 december 1989 gaat de Brandenburgse Poort open en een jaar later is de 'Wende' voltooid. West- en Oost-Duitsland zijn dan weer verenigd.

De algemene stukken, waar Darnton uitgebreider op een klein aspect van de gebeurtenissen ingaat, zijn zonder uitzondering zeer boeiend. Of ze nu handelen over een oude joodse man die in West-Berlijn over zijn belevenissen vertelt, of over Trabimonteurs in Oost-Berlijn, of over de archivaris die de Stasi-archieven moet ordenen: je leest ze in een keer uit. Het waarschijnlijk allerbeste stuk gaat over censuur in de DDR, waarin de schrijver erin slaagt zijn groeiende sympathie voor de censoren, die hun uiterste best deden de censuur te ontduiken, op de lezer over te brengen.
Dit boek is een van de vele die naar aanleiding van de 'Wende' geschreven is, maar het ook een van de beste. Darntons invalshoeken zijn niet altijd voor de hand liggend en hij kan ook nog prachtig schrijven. Een aanrader.
Wim Rongen

RECTIFICATIE

In Kleio 5, juni 1991, werd door A.J.L. van Hooff besproken *Kaleidoskoop van de Oudheid. Opstellen van Nederlandse oudhistorici* (Wolters-Noordhoff, Groningen 1989). Dit boek kost f 50,- en niet f 150,- zoals daar vermeld werd.